

RING ORSOLYA

**A NEMZETI SZÍNHÁZRÓL ALKOTOTT KÉP VÁLTOZATAI ÉS VÁLTOZÁSAI A
POLITIKAI, A SZÍNHÁZI ÉS A TÁRSADALMI DISKURZUSBAN A KÉSŐI
KÁDÁR-KORSZAKBAN**

DOKTORI DISSZERTÁCIÓ TÉZISEI

**Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar
Történelemtudományok Doktori Iskola
ATELIER Európai Historiográfia és Társadalomtudományok Doktori Program**

Budapest, 2011

Disszertációm témája a Nemzeti Színház elhelyezése, építése és működése a Kádár-korszakban, az ezekről kialakult politikai, színházi és társadalmi diskurzusok történeti elemzésének tükrében.

Munkám kiindulópontja a Nemzeti Színház épületének, lebontásának és fel nem építésének története volt. Kezdetben csak erre a témára fókuszálva igyekeztem összegyűjteni a fellelhető dokumentumokat, de nem csupán az épület történetének rekonstruálására törekedtem, hanem arra is kíváncsi voltam, hogyan jelenik meg ez a kérdés a politikai és a társadalmi diskurzusban. A Nemzeti Színházra a 19. században, a nemzeti kultúra megszületésének és megerősödésének korában komoly feladatok hárultak – a német nyelvű színházak egyeduralmát volt hivatva megtörni – de vajon miért volt kiemelkedő jelentősége a Nemzeti Színház ügyének a 20. század második felében, a színházi szakma és a társadalom mellett a politikai döntéshozók szemében is? A több alkalommal meghozott elvi politikai döntés ellenére miért nem épült fel a színház végleges otthona és hogyan jelent meg mindez a társadalmi közbeszédben? A Nemzeti Színház épületének elhelyezése körül kialakult politikai diskurzus elemzéséhez szükséges iratokon keresztül választ kaphattam arra a kérdésre, hogy mit jelentett a Nemzeti Színház a politikai döntéshozók szemében, milyen épületet képzeltek el a „nemzet színháza” számára, illetve milyen egyéb funkciókat szántak a színházépületnek.

A kezdetben csak az épülettel kapcsolatos forrásokra összpontosító kutatás tematikája hamarosan a Nemzeti Színház 1956 utáni történte irányába terjedt tovább. A megtalált forrásokból megrajzolhatóvá vált az ideológiai és politikai elvárások alakulása a Nemzeti Színházzal szemben. A dokumentumok bepillantást engedtek abba a vitába is, mely az 1970-es években bontakozott ki, és a Nemzeti Színház profiljának kialakítása és mibenlétének meghatározása körül folyt. A Nemzeti Színházban, ebben az időben megjelenő személyi, vezetési, művészeti és funkcionális válság azért is volt olyannyira emblemikus, mert a Nemzetit a közvélekedés ekkor is reprezentatívnak tekintette, amely egyszerre testesítette meg nemcsak az ország első színházát, hanem a színházművészet állapotát és a szocialista kultúrpolitikát is.

Már a kutatás során nyilvánvalóvá vált, hogy főként terjedelmi okokból a disszertáció időhatárát szűkíteni kell. A korabeli gyakorlat miatt, mely szerint kiemelt szerepe volt a szóban, négy szemközt született döntéseknek, az értekezés forrásbázisát az írásos források mellett mindenképpen ki akartam egészíteni az egykori szereplők megszólaltatásával. Mivel a Nemzeti Színház mibenlétéről folyó vita egyik kiemelkedően fontos pontja a Katona József Színház 1983-ban történt megalakulása, illetve az azt megelőző néhány év (1978–1982),

melyek legfontosabb szereplőivel (Pozsgay Imre, Nagy Péter, Székely Gábor, Zsámbéki Gábor, Ascher Tamás) módomból nyílt interjúkat készíteni, a dolgozat idejének az 1970–1980-as éveket választottam. Kezdő dátumként Marton Endre igazgatásának kezdetét (1972) záró időpontként a színház felépítésére kiírt 1989. évi tervpályázatot jelöltem ki. Egyetlen esetben, az épület, építés történeténél tértem el ettől. Itt a kezdő időpontot a Nemzeti Színház Blaha Lujza téren állt épületének lebontásánál (1964) jelöltem ki, hiszen ez a témám szempontjából ugyancsak jelképes esemény volt.

Bár dolgozatomban középpontjában a Nemzeti Színház áll, munkám nem a színháztudomány tárgykörébe tartozik, nem a teatrológia eszközeit használtam, nem vizsgáltam a sem drámai szövegeket, sem azok színpadi gyakorlatban való megjelenési módját és a korszakra jellemző művészeti irányzatokat sem. Kutatásaim a Kádár-rendszer kulturális életének szerves részét képező (nemzeti) színház világának elsődlegesen levéltári forrásokon nyugvó bemutatására irányultak, melyeket az oral history módszerével kiegészítve igyekeztem még teljesebbé tenni a történeti dokumentációt. A források körének tágassága, ezáltal módot adott az objektivitás mellett a szubjektív reakciók felmutatására is.

Megválaszolandó kérdések

Disszertációm célja nem elsősorban az események pontos rekonstrukciója volt, így munkám nem is feltétlen kronologikus rendben halad, hanem tematikus síkokon, szinteken vizsgáltam a Nemzeti Színház-kép változásait és változatait. Arra voltam kíváncsi, hogy az általam vizsgált időszakban a *politikai*, a *színházi szakmai* és a *társadalmi* diskurzusban milyen képzetek és sztereotípiák kapcsolódtak a Nemzeti Színházhoz, mint épülethez, és mint intézményhez.

Dolgozatomban egyik célja a Nemzeti Színház épületének elhelyezése körül kialakult diskurzus bemutatása. Részletesen ismertetem a Nemzeti Színház Blaha Lujza téri épületének lebontása, illetve az új színházépület elhelyezése és felépítése körül kialakult politikai döntéshozatal mechanizmusát a vonatkozó jelentések, előterjesztések, határozatok és a tervpályázati dokumentációk alapján. Dolgozatomban azt is vizsgáltam, milyen politikai akaratot reprezentáltak a diskurzusba bevont helyszínek. A politikai diskurzus elemzéséhez elsősorban részben már ismert, nagyobb részben azonban eddig még nem közölt levéltári dokumentumokat használtam fel, de az elemzésbe bevontam a korszakban meghatározó szerepet betöltő napilapok, folyóiratok vonatkozó cikkeinek egy részét is, illetve az általam felvett interjúkból a Pozsgay Imrével és a Nagy Péterrel készítetteteket.

A második világháború utáni évtizedekben Magyarország kulturális élete és ezen belül a Nemzeti Színház szerepe alapvetően megváltozott. A színházak államosításával (1949) a kultúrpolitika az állami szubvencióért cserébe a színházat is alárendelte a politikai propagandának. A kultúrpolitikai vezetés teljes befolyással rendelkezett a színházak műsorpolitikáját, dolgozóinak összetételét és a színházakat érintő minden fontos kérdésről. A szocialista cenzurális intézményrendszer alakította ki a bemutatható/bemutatandó művek körét (európai és magyar klasszikusok, a magyar, szovjet és népi demokratikus országok újabb drámái, valamint a „haladó” kortárs nyugati drámák), amelyek műsoron tartását elvárta a színházaktól. A Nemzeti Színház különleges helyzete ekkor mindenekelőtt abból a politikai felismerésből fakadt, hogy a színház aktuálpolitikai célok elérése érdekében is használható, s ezért kapott szerepet a politikai közszerreplők között zajló hatalmi játszmákban. Disszertációmban azt is vizsgáltam, hogy a politika mennyire igyekezett a színházakat felülről jött utasításokkal irányítani, azaz autoriter politikai rendszerként direkt módon befolyásolni.

A Kádár-rendszer kultúrpolitikája mellett, hogy a tömegeknek szánt kulturális javakat kiemelten támogatta, azokat teljes mértékben ellenőrzése alatt is tartotta. Politikai-adminisztratív úton szervezték az állandó épületekkel rendelkező társulatok működését, aminek következtében nem független és önként szerveződő egységek, valódi társulatok jöttek létre, hanem adminisztratív, ellenőrizhető szervezetek. A stabil szerkezet a színházhoz való hozzájárulás demokratizmusát kívánta szolgálni, így széles nézőközönség elérésére adódott lehetőség.

A kutatás során célom volt a lehető legtöbbet megtudni a Nemzeti Színház és a társadalom viszonyáról. Így munkám során nem tekinthettem el egy meglehetősen nehezen megfogható és leírható csoport, a Nemzeti Színház közönségének minél pontosabb feltérképezésétől, bemutatásától. Ehhez a színházi előadások nézőszámának alakulását mutató statisztikák mellett, a korabeli színházlátogatásra vonatkozó szociológiai felméréseket, illetve a közönségszervezésre vonatkozó forrásokat gyűjtöttem össze és tekintettem át. Foglalkoztam a Nemzeti Színház és a korabeli társadalom viszonyának egyik jellemző mozzanatával, a végleges színházépület felépítésére szervezett társadalmi akciókkal is, mely kérdéskör nemcsak a társadalom és a Nemzeti Színház kapcsolatába enged bepillantást, hanem példa egy eszme politikai felhasználhatóságának módjaira is. Kutatásaim során azon kérdésekre kerestem a választ, hogy kinek játszottak a színházak: valójában ki mindenki látogatta az előadásokat, milyen rétegekből toborzódott a közönség?

Források

Témám feldolgozásánál különleges helyzetet teremtett az a tény, hogy az általam vizsgált időszak a közelmúlt története. A korabeli kulturális élet szereplőinek nagy része ma is elérhető és megkérdozhető. Ez egyfelől könnyebbség, hiszen a velük készített interjúkon keresztül olyan ismeretek birtokába is eljuthatunk, melyek az írott forrásokból nem derülnének ki számunkra, másfelől viszont a múlt az egyes szereplők emlékezetében gyakran különbözőképpen él. Így a jelen munka sem vállalkozhat arra, hogy a Nemzeti Színház késő Kádár-kori történetét a maga összetettségében rekonstruálja, úgy ahogyan az a valóságban megtörtént, csak a múlt egyfajta olvasatát adhatja.

Disszertációm forrásbázisának döntő részét azok a levéltári dokumentumok alkotják, melyeket a különböző közgyűjteményekben, levéltárakban – így a Magyar Országos Levéltárban és az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában, az Országos Széchényi Könyvtár Színház-történeti Tárában, illetve a Magyar Tudományos Akadémia Kézirattárában őrzött Aczél György-kézirathagyatékban – az elmúlt évek során sikerült fellelnem.

Kutatásaim a Magyar Országos Levéltárban kiterjedtek a Nemzeti Színház irataira; a Művelődésügyi Minisztérium (1957–1974) Színházi Főigazgatósága és Aczél György miniszterhelyettes irataira, a Kulturális Minisztérium (1974–1980) Színházművészeti Főosztálya, Pozsgay Imre miniszterhelyettes és miniszter valamint Tóth Dezső miniszterhelyettes irataira; illetve a Művelődési Minisztérium (1980–1989) Pozsgay Imre miniszter és Tóth Dezső miniszterhelyettes irataira. Kutatást folytattam a Külügyminisztérium általánosan és titkosan kezelt ügyirataiban, valamint az Emigrációs Politikai Osztály irataiban, illetve Aczél György miniszterelnök-helyettes iratanyagában.

Dolgozatom elkészítéséhez forrásokat gyűjtöttem az MSZMP Központi Bizottság, Politikai Bizottság, Agitációs- és Propaganda Bizottság, Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztály, valamint Óvári Miklós ideológiai titkár irataiban.

Kutatásom érintette az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában őrzött dokumentumokat is. Mivel 1989-ben a kulturális területre vonatkozó állambiztonsági iratok jó részét jegyzőkönyv nélkül megsemmisítették, a Nemzeti Színház vonatkozásában csak egy jelentősebb irategyüttest sikerült találnom, melyből viszont képet alkothatunk arról, hogyan használta fel a politika saját céljainak megfelelően a Nemzeti Színház eszméjét, az annak felépítésére meglévő társadalmi akaratot. Illetve arról is, hogyan kapcsolódhatott össze a Nemzeti Színház felépítésére indított társadalmi akció a nyugati emigráció körében folytatott hírszerzéssel.

Kutatásaim kiterjedtek az Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tárában őrzött Gobbi Hilda hagyatéokra, illetve a Nemzeti Színház Archívumában őrzött dokumentumokra, elsődlegesen a rendezői ügyeleti naplókra és a sajtókiadvány gyűjteményre, melyek sok hasznos adalékkal szolgáltattak disszertációm elkészítéséhez.

Dolgozatom forrásbázisát a levéltári dokumentumok és a nyomtatásban megjelent primer források mellett azok az interjúk képezik, melyeket 2007–2008 folyamán készítettem.

Módszerek

Disszertációmban a politikai, a szakmai (színházi) és a társadalmi diskurzusban megjelenő Nemzeti Színház-kép változatait és változásait leginkább a diskurzuselemzés módszerét követve vizsgáltam. Ezt alkalmaztam a Nemzeti Színház szerepét, feladatát, céljait taglaló dokumentumok vizsgálatánál éppen úgy, ahogy a szakmai közbeszéd elemzésénél, vagy a színház lebontása és fel nem építése körül kialakult diskurzusok feldolgozásánál. Az elemzések segítségével igyekeztem válaszolni azon kérdésre, hogy vajon miért volt szüksége a hatalomnak a Nemzeti Színház eszméjének életben tartására, s egyáltalán mi is volt az az eszme, amelyet életben tartott. A társadalmi diskurzust elsődlegesen a színház felépítésére indított társadalmi akciók feldolgozásán keresztül mutattam be.

A disszertációmban megválaszolandó kérdések vizsgálatánál szövegnek tekintettem a különböző írásban rögzített megnyilatkozásokat, de emellett a történetek szereplőinek különböző cselekedeteit is. A cselekvő megnyilvánulások kapcsán elsődlegesen a mozgatórugóik voltak érdekesek számomra. Azaz igyekeztem bemutatni azokat a politikai–társadalmi kereteket, amelyek között a résztvevők elhelyezték tetteiket, értékelték azok horderejét, amelyekkel legtöbbször nagyon pontosan tisztában voltak. Ezt szolgálja például azoknak az egyedi eseteknek az elemzése, amikor egy-egy – a dolgozat szempontjából akár részletkérdést tárgyaló – történet résztvevői elképzeléseiket a hatalom vagy annak egy meghatározott képviselője felé kommunikálták. Ilyen esetekben különösen fontos megfigyelni azokat a csatornákat, cselekvési módokat és motivációkat, melyekkel a szereplőknél találkozhatunk. Jól látható, hogy a különböző diskurzusok résztvevői mennyire tisztában voltak például azzal, hogy milyen erőt képviselnek, hol, milyen módon tudják elképzeléseiket artikulálni, hogy adott esetben ki mellett vagy ellenében kell megnyilatkozniuk, saját céljaik elérése érdekében.

Az elemzés során ugyancsak szöveggént értelmeztem a hatalom azon megnyilvánulásait is, melyek révén a politikai döntések mozgatórugóit és azok társadalom felé kommunikálásának módját volt alkalmam bemutatni. Hiszen bár a Kádár-korszak enyhülést jelentett az 50-es

évek diktatúrájához képest, a hatalom nem mondott le arról, hogy a kultúrát központilag irányítsa, mivel a politikai vezetés nagy jelentőséget tulajdonított a kultúra szerepének az állam és a társadalom életében. A nyilvánosság korlátozottságának és manipuláltságának egyik jele éppen az volt, hogy a nyilvánosság szereplői számára nem volt lehetséges az önálló témakonstrukció, mert a hatalom eleve kijelölte a legitim megszólalások és a legitim témák határait. A civil társadalom nyilvánosságából mindaz, ami nem számíthatott a hatalom általi legitimációra, lekerült a második nyilvánosságba, az első nyilvánosságot pedig a hatalom sajátította ki. Az első nyilvánosság irányítása közvetlenül vagy közvetetten érkező útmutatások és előírások, irányelvek, tervek, határozatok, feljegyzések, utasítások formájában, illetve a cenzúra jogkörét gyakorló intézményeken keresztül jelent meg. Ezen diktatórikus rendszer működése hozta létre a nyilvános tér megosztásával saját ellenzékét, és annak működési terét, a második nyilvánosságot. Az itt működő amatőr vagy alternatív színházak pedig kihívások elé állították a hivatásos színjátszást is.

Az első nyilvánosság színházainál a hatalom és cenzúra kijátszásának lehetőségére „a kettős beszéd technikája” adott lehetőséget. A hivatalos színházakban a szöveg és a színpadra állítás közötti átmenetben megvalósuló, nehezen ellenőrizhető, a normától eltérő játékmód kerülhetett meg az ellenőrzést. Ennek következtében az 1970-es évek végére a cenzúra működése is megváltozott, hiszen felismerte, hogy nem elegendő a dramatikus szövegek ellenőrzése, hanem a színpadra állítás mikéntjét is kontrollálni kell. Munkám során ezen kettős beszéd technikáját és az első nyilvánosság és a hatalom közötti diskurzust is elemzés alá vettem.

Az általam készített interjúk szövegének elemzése során nem pusztán a szöveg tartalmát és a mögötte megjelenő valóságot vettem figyelembe, hanem azt az interakciós keretet is, ahol ez a diskurzus kibontakozott, azaz az interjúalany önreprezentációját és az interakció folyamatát is, amelyet a kérdéses konstruált, azaz a kérdéses szituációt sem hagytam figyelmen kívül. Az interjúk felhasználásával nem az volt a célom, hogy igazoljam vagy cáfoljam az írott dokumentumokból kirajzolódó történeteket, sokkal inkább az egykori élmények és tapasztalatok érdekelték. Az elemzés során az interjúkból kirajzolódó történeteket nem mint megtörtént tényeket vizsgáltam, hanem a múlt narratív formában előadott beszámolóinak tekintettem.

Eredmények

Disszertációmban a Nemzeti profiljáról szóló szakmai diskurzust elsődlegesen a színház igazgatóinak és rendezőiek társulati üléseken elhangzott, illetve vitairatként megfogalmazott szövegein keresztül vizsgáltam, de kitértem néhány, a téma szempontjából meghatározó

színdarab színpadra állítása körül kialakult vita elemzésére is. Bár célom alapvetően a szakmai diskurzus bemutatása és elemzése volt, nem tekinthettem el bizonyos, a politikai döntéshozók által megfogalmazott szövegek felhasználásától sem, különösen azért mert ezáltal alkalmam nyílt annak bemutatására, hogy a politikai elvárások, hogyan artikulálódtak a szakmai fórumokon.

Úgy gondolom, a Nemzeti Színház az általam bemutatott időszakban kiemelkedő jelentőséggel bírt a kulturális életben, a politika műsorpolitikában közvetített kiegyenlítő szándéka ellenére is. A politikusok, a színháziak és a közönség fejében is élt egy-egy kép a Nemzeti Színházról, a valóságban létező színház pedig sodródott az aktuálisan legerősebb akarrattal. A színházak államosítása után a Nemzeti Színház különleges helyzete mindenekelőtt abból a politikai felismerésből fakadt, hogy a színház aktuálpolitikai célok elérése érdekében is használható, s ezért kapott szerepet a politikai közszerelők között zajló hatalmi játszmákban. A külföldi színházi előadásokkal való találkozás és az „amatőr” kezdeményezések következtében a hivatalos színházi élet az 1970-es években nyitásra kényszerült, ennek egyik következménye, hogy a vidéki színházakban új színházi nyelvezet alakult ki, mely elsősorban nem az irodalomra, a szövegre koncentrált, hanem a teatralitást állította előtérbe. Mindez meghatározta a Nemzeti Színház helyzetét is, mely a személyi-vezetési válsággal összefüggő művészeti válságba sodródott, a színházban uralkodó légkör a végtelenségig megosztotta a társulatot, az egyre gyengébb művészi színvonalú előadások miatt pedig a nézők elpártoltak tőle. A színház funkcionális válsága a Nemzeti profiljával is összefüggésben volt, az államosítással ugyanis elvesztette kiváltságait, vezetésére így a Nemzeti különleges és kizárólagos profilja kialakításának feladata hárult, mely kérdés a végtelenségig megosztotta a színház élén állókat. Ez a megosztottság a politikai küzdelmekkel párosulva vezetett el 1983-ban az önálló Katona József Színház megalakulásához.

Az általam vizsgált szövegek összességében azt a képet rajzolták ki, hogy az 1970-1980-as években az erről folyó – gyakran érzelmektől sem mentes – viták nem eredményezték egy korszerű Nemzeti Színház-kép megfogalmazását, amellet, hogy a színház eszmei különállása megmaradt, a Nemzeti kizárólagos profiljának megalkotása nem sikerült. A Nemzeti Színházban az 1970-es években kialakult belső krízishelyzet politikai-hatalmi színezetet kapott az Aczél György és Pozsgay Imre közötti ellentét révén, melynek egyik fő színtere éppen a Nemzeti Színház volt.

1964 óta sokan, sokféleképp magyarázták és magyarázzák, vajon miért és miért épp akkor kellett lebontani a Nemzeti Színháznak 1908 óta otthont adó épületet? Több hivatalos dokumentum tanúskodik arról, hogy a bontás elrendelése előtt szakértőket kértek fel, a

színház műszaki állapotának elbírálására, esetleges felújítási költségeinek felbecsülésére. Ugyanakkor az is tény, hogy a köztudatban egészen más kép él. Sokan, közöttük a színészek a Nemzeti Színház elleni támadásként élték meg az épület eltüntetését. Többen Aczél György személyes bosszúját látták a háttérben. Úgy gondolták, a politikai döntéshozóknak nem érdeke az új színház felépítése, csak a régi lebontása. Elképzelésüket alátámasztja, hogy az épület bontásáról gyorsan határoztak, és ezt a határozatot gyorsan végre is hajtották, ellenben az új színházépület elkészültére évtizedeket kellett várni. A Nemzeti Színház otthonát jelentő épület, az ott játszó színészek és a nézők számára elavultsága, és rossz műszaki állapota ellenére is többet jelentett egy színházépületnél, s ezt minden bizonnyal a hatalom képviselői is tudták. A társadalom számára a Nemzeti Színház elsődlegesen, mint a magyar színháztörténeti hagyomány emlékezhelye volt fontos. A Blaha Lujza téri épület nem volt alkalmas a fennálló politikai hatalom reprezentálására, ellenkezőleg, azt a Magyarországot jelképezte, amellyel a fennálló hatalom képviselői szakítani akartak. Ehhez egy új, robusztus épület kellett, új helyen. Mindehhez kapóra jött, hogy a Blaha Lujza téri épület valóban rossz műszaki állapotban volt. S hogy végül is miért nem építették fel a Nemzeti Színházat 1989-ig? Talán mert nem volt rá feltétlen szükség. A társulatnak volt hol játszania, a társadalom érdeklődését pedig kiválóan fenn lehetett tartani a sorozatos tervpályázatokkal, a színház javára szervezett gyűjtésekkel, társadalmi akciókkal. Talán még jobban, mintha a színház valóban felépült volna.

Publikációk

Tanulmányok:

1. Ring Orsolya: A Nemzeti Színház lebontása és felépítésének kérdése körül kialakult politikai diskurzus elemzése 1945-1989. In: *Regio* 2005. 16. (2005) 4. sz. 53–76.
2. Ring Orsolya: A Nemzeti Színház közönsége – színházlátogatási szokások az 1970-es években. In: *Tanulmányok Granasztói György 70. születésnapjára*. Szerkesztette: Czoch Gábor – Klement Judit – Sonkoly Gábor. Atelier, Budapest, 2008.
3. Ring Orsolya: Nemzedékváltás vagy színházváltás? – A Nemzeti Színház belső válsága és a Katona József Színház megalakulása. In: *Generációk a történelemben*. Rendi társadalom – polgári társadalom 21. Nyíregyháza, 2008. Szerkesztette: Lácza Magdolna – Gyáni Gábor
4. Ring Orsolya: A színjátszás harmadik útja és a hatalom. (Az Orfeo: egy alternatív együttes kálváriája az 1970-es években) In: *Múltunk*, 2008. 4. szám.

5. Ring Orsolya: A színházak pártirányítása a Kádár-korszakban. Színházi témák az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Bizottságának ülésein. In: *Levéltári Közlemények*, 2008. 1-2 szám.
6. Ring Orsolya: „Magyar Kultúra Barátainak Egyesülete”. A Nemzeti Színház felépítésére indított gyűjtés és a hírszerzés kapcsolata. In: *Múltunk*, 2009. 2. szám.

Forrásközlések:

1. Ring Orsolya: A Nemzeti Színház elhelyezésének kérdése 1964–1971 között. In: *Levéltári Közlemények* 2002. 1-2. szám
2. Ring Orsolya: Dokumentumok a Nemzeti Színház építésének történetéből. 1945-1989 In: *Közel-múlt. Húsz történet a 20. századból.* Szerk.: Majtényi György – Ring Orsolya Budapest, 2002.
3. Ring Orsolya: Igazgatóváltás a Nemzeti Színházban – anno 1962 (Major Tamás leváltása). In: *ArchivNet*, 2002. (II. évf.) 5. szám
4. Ring Orsolya: Megalakul a Népszínház – 1978. In: *ArchivNet*, 2007 (VII. évf.) 6. sz.
5. Ring Orsolya: 25 éves a Katona József Színház. In: *ArchivNet*, 2008. (VIII. évf.) 1.sz.
6. Ring Orsolya: Alternatív művészeti mozgalmak az 1970-es években: az Orfeo-ügy In: *ArchivNet*, 2008. (VIII. évf.) 2.sz.

Konferencia előadások:

1. Ring Orsolya: *Nemzedékváltás vagy színházváltás? – A Nemzeti Színház belső válsága és a Katona József Színház megalakulása.* (Előadás a Hajnal István Kör Társadalomtudományi Egyesület 2007. évi konferenciáján.)
2. Ring Orsolya: *Társadalmi akciók a Nemzeti Színház felépítésére az 1970-1980-as években.* (Előadás a Hajnal István Kör Társadalomtudományi Egyesület 2008. évi konferenciáján.)
3. Ring Orsolya: *Az Orfeo és a hatalom az 1970-es években.* (Előadás a Trafó – Kortárs Művészetek Házában 2008. szeptember 29. – október 1. között megtartott szabadegyetemen.)

Szerkesztett kötet:

1. Imre Zoltán – Ring Orsolya: *Szigorúan bizalmas. Dokumentumok a Nemzeti Színház Kádár-kori történetéhez.* Budapest, Ráció Kiadó, 2010.